

Викладачування

Олександр Мінович

До 1991 року я працював у районному відділі соціального забезпечення – в "совбезі". Ця робота оплачувалась низько. Отримував щомісячно приблизно 150 карбованців, тоді як мої однокурсники в міліції мали по 220 крб., стільки ж у судах, близько 200 – 300 крб. в адвокатурі. Багато пенсіонерів отримували пенсію в розмірі 120 – 132 крб. Жила моя сім'я бідно. Були дуже раді та несказанно вдячні, коли сусід приносив із роботи, а працював він на м'ясокомбінаті, дешеві реберця, з яких можна було варити суп. Я був шокований, бачивши, як він кормить нашого спільно-барачно-гуртожитського кота Ваську баликом. Вважав це мало не святотатством. Слину не вдавалось стримувати, бо такого собі дозволити не міг. Пізніше моя дочка згадувала, що вона заздрила й не могла відвести погляду з однокласниці, яка на перерві їла дорогу ковбасу зі свіжими огірками взимку. Батько дівчинки був районним суддею й, напевно, вмів "жити" не так, як я.

Одного разу до мене прийшли сусіди, аби запросити разом будувати житловий кооператив. Думали, що на службі заробляю гарні гроші. Я відмовився. Не міг внести обов'язковий перший внесок. Навіть гадки не мав, де взяти такі гроші. Моїх заробітків ледве хватало на їжу, одяг і найнеобхідніші речі.

Таке давило на мене. Пасти задніх було не в моїх правилах. Треба було шукати підробітку. Спонукало до цього те, що на утриманні в мене було двоє дітей і жінка, яка довго не могла знайти роботи.

Якось мене запросили в Боярку почитати лекції на курсах підвищення кваліфікації працівників залізниці. Коли отримав три карбованці за одну годину читання, то зрозумів, де шукати додатковий дохід.

Сів на телефон і почав докучати всім, хто вів подібні курси. Хтось клав відразу трубку, хтось відмовляв, а дехто запропонував спробувати.

Як виявилось, читати лекції – це було моє. На курсах підвищення кваліфікації був дуже прогресивний підхід до навчання. Викладати брали тільки тих, хто мав практичні знання, або міг викласти те, що не прочитаєш у книжці. Слухачів треба було зацікавити. Після лекції вони робили спільну заявку, кого хочуть бачити у своїй аудиторії. Якщо лектор давав їм щось нове чи цікаве, то запрошували ще. А ні – то ні. Багато викладачів ВУЗів тут не проходили, бо не мали практичних знань, а про звичні для них "методи і принципи" слухати ніхто не хотів. На мене заявку подавали часто, але читати я міг тільки по суботах. Ще працював у "совбезі", від роботи в якому відірватися в робочі дні було нереально.

Мені вдалося "внедритися" на курси працівників меблевої, деревообробної та лісової промисловості. Прочитавши лекції шість годин, я почував себе ніби викинутим із пральної машини, але був на сьомому небі від заробленого. Чотири карбованці за годину давали мені за день майже шосту частину зарплати. Я йшов додому й почував

себе багатієм, яким ще ніколи не був. Став дозволяти собі купляти щось смачне в сім'ю. Одного разу купив дочці в підземному переході ляльку Барбі. Зрозуміло, що не фірмову, а "самопал". Розчесати їй було неможливо. Але навіть про таку ляльку мріяли тоді всі діти. Я частково компенсував своїй дочці нанесену бідністю моральну шкоду, тому що такої забавки не було ні в кого з її подружок.

В свої двадцять п'ять років я не тягнув на викладача для головних інженерів, заступників директора, ведучих спеціалістів. Коли перший раз приходив в аудиторію, то бачив в очах слухачів велике здивування. Ніби було у них написано: "А цей зелений чого приперся?". Особливо помітив таке, коли прийшов читати лекцію керівникам юридичних відділів.

- Бачу, бачу, що хочеться вам мені сказати! - випереджував я. - Розумію, що всі ви знаєте набагато більше за мене. Але прослухайте годину, а тоді зробите висновки. Якщо на перерві до мене не підійде жодна людина - далі забирати ваш час не буду. Ще раз не прийду.

Такого не було, щоб не підходили, щоб не обступали й не просили записати те, на що я посилався в своїх виступах. Я читав специфічні теми: про розслідування нещасних випадків на виробництві й про соціальне забезпечення. Мав багато інструктивного матеріалу, який мало публікувався, а я ретельно його відшукував та складав у своїй бібліотечці. Та головне, все таки, було в тому, що я "був у темі", тобто дуже добре знав, що читаю. Під час лекцій я провокував суперечки, заохочував до питань, коротких виступів, спеціально дражнив клас тим, що я більше за всіх знаю тему. Мене пробували ловити на цьому, ставити каверзні запитання. Здебільшого я справлявся й швидко завойовував авторитет слухачів, чим дуже дивував керівництво курсів і досвідчених колег-викладачів, коли вони бачили скільки заявок на мене поступає. Я дуже тішився цим. В учбовій частині мене часто питали, чим я так беру аудиторію. У відповідь я "приколювався":

- А що ви не знаєте?.. Та я ж їм "фотки-порнушку" показую й смачні нецензурні анекдоти травлю!

Хтось підказав мені, що потрібен викладач права в торгівельний технікум, який знаходився недалеко від моєї роботи. Біг туди бігом, аби ніхто не випередив. Директор технікуму взяла до уваги мій досвід на курсах і одразу прийняла на роботу почасовиком. Тобто не на посаду, а відчитав - і додому. Ніяких тобі учительських зібрань, ніяких класних керівництв чи кураторства. Якраз те, що мені треба.

І все б добре, проте, виникла одна проблема. За один день, в суботу, я не охоплював всі виділені мені групи. Пробував на час-другий втікати з роботи, та постійно таке робити не міг. Люди ж у "совбезі" чекати не будуть. Не завжди мене є кому замінити, і своїм працівникам сказати не можу, що взяв "халтуру-підробіток", бо не зрозуміють.

Придумав, що частину груп буде вести моя жінка Віра. Ледь вмовив директора. Стали ми з Вірою разом читати право, а вечорами перевіряти стоси зошитів із контрольними роботами.

Мені викладацька робота давалась легко. Я й безоплатно можу годинами балакати,

а за плату, то й днями. А Віра дуже томилася цією роботою. Не для неї це заняття. Кожному своє, як то кажуть.

На відміну від слухачів курсів студенти в рот викладачу не заглядають. Їм мій предмет потрібен так, як возу п'яте колесо. Вони хочуть байдикувати, прогулювати, грати тихенько в карти на задніх партах та спати після вчорашніх розваг. Молоді дівчата "ставлять-зирять очки", показують мені з-за парт гарні ноги, явно на спір пробують принадажувати своїм декольте. Я тримаюсь, бо головне - заробляти гроші.

Мій день - субота, як відомо, останній день тодішнього робочого тижня. Студенти переважно іногородні. Спішать додому. Йдуть до мене десятками, щоб відпроситися з пари. Чого тільки не видумують для цього. І батьки важко похворіли, і дід з бабою чи тітка померли, і брат із армії повернувся або йде туди, і хтось із близьких одружується, і хворі вони самі такі, що от-от непритомніти почнуть.

Що його робити?.. Не відпускати?.. А може й справді дід помер. Повірити?.. А вони насміхатися будуть, що вдало мене надурили.

І як вирішити, кого відпускати, а кого залишати?.. Всіх не звільниш. Директор помітить, то випре на вулицю такого безтолкового вчителя. Довго ламав голову. Нарешті додумався.

Зібрав у групах їхнє начальство: старосту, комсорга, профорга. Затіяв таку розмову:

- Скажіть-но мені, хочете ви зі мною мирно жити, чи ні?

- Хочем!

- Я в суботу можу нікого не відпускати. Жодної людини. Не маю такого обов'язку. Звідки повинен знати, хто там у вас і в кого помер чи женитися збирається?.. Але можу відпускати за певних умов. Кожного разу по квоті. Чотири студента. І питати не буду, хто й куди спішить. Самі будете визначати, кому дійсно найбільш потрібно, і в кого дійсно щось болить, чи брата в армію забирають.

- Клас! Нам таке підходить. А які ваші умови?

- На уроках моїх - повна тиша! Сторонніми справами ніхто не займається! Всі намагаються мене слухати і хоч трохи "в'їхати" в тему!

- Згодні, але потрібно нам із групами порадитись.

Порадились і згодились.

Директор із завучем ніяк не могли добрати: чого на моїх уроках така тиша. Їм із коридору всі класи чути. Можна підслуховувати й робити висновки. І на уроках у мене студентів повно, не розбігаються. Питали мене, як такого добився, та я знову відбивався жартами. Своїх секретів не видавав.

Моя Віра - жінка м'яка. "Построїти" студентів не може. Вони це відразу вловлюють і пробують їй "сідати на голову". Коли в якійсь групі настає повний безлад, Віра просить, аби я вмішався й навів порядок. Для мене, вчорашнього студента, це невелика проблема. Сам недавно через все пройшов.

Йду в групу та починаю безчинствувати. Хто зовсім не слухає, того весь час піднімаю й перепитую, що я сказав. Щоб на задніх рядах нічим стороннім не займалися, стою постійно біля них і не даю сховатися від мене за чужими спинами,

весь час ходжу по рядах і дивлюсь, або звертаюсь до тих, хто не хоче вникати в предмет. Беру на сміх студентів, яким хочеться спати чи хто почувається погано після вчорашнього. Нещадно ставлю "двійки".

Після закінчення уроку питаю в моїх слухачів, кого хочуть бачити наступного разу: мене чи Віру Михайлівну. Хором вся група кричить: "Віру Михайлівну! Віру Михайлівну!". Я йду, посміхаючись, із аудиторії з почуттям перемоги та вдало виконаного завдання.

Найбільше мені подобалося ходити наводити порядок в групу М-21. Там вчилася неперевершена красуня. Врода її була такою притягуючою, що не можна було відірвати погляду. Ходив у цю групу наче в музей, чи на виставку картин. Точніше однієї картини. Читав скучне право, а сам тихенько милувався гарною студенткою. Признався про це жінці. Моя ліберальна Віра сказала, що воно того варте.

Коли на початку 90-х в країні почалися великі переміни, й комуністична партія почала розвалюватися, мене запросили читати лекції для колишніх рядових партапаратників, яким, на відміну від їхнього начальства, потрібно було допомогти знайти себе в нових умовах.

Я в цей час звільнився з роботи в "совбезі", почав писати перші статuti, установчі угоди, реєструвати перші підприємства та робити все, що з цим пов'язане. Досвіду, як у мене, так і ні в кого не було. Доходив до всього сам. Зразків документів знайти не було де. Перший статут я написав, взявши за основу той, який був у радянського товариства Червоного Хреста, випадково помітивши й "запозичивши" його в якомусь державному закладі. Згодом я ще багато років бачив статuti підприємств "передерті" в мене. Відмічав їх по пунктах мого оригінального викладення, які я навмисно вніс в текст.

Засвоївши таку роботу, я міг вчити людей: як організувати свою справу, як відкривати рахунок в банку, як отримувати печатку та засвідчувати документи в нотаріуса. Деякі мої слухачі, враховуючі мої настанови, ще довго тримали зі мною зв'язок і консультувалися.

Нові часи заставили мене покинути викладання. Більш вигідно стало працювати в бізнесі, куди я й пішов. Але все життя буду трохи жаліти, що не залишився викладати. Мені це було завжди цікавим, притягувало можливістю спілкуватися з великою кількістю людей, вчити їх чомусь потрібному й корисному.